2. Сучасні тенденції конкурентоспроможності сільського господарства України на світовому ринку [Патика Н.І., Пугачов М.І., Ходаківська О.В., Штакал М.А.]. Вінниця : ТОВ «Віндрук», 2019. 46 с.

3. Knowledge center for bioeconomy. URL: https://ec.europa.eu/knowledge4policy/bioeconomy_en

4. Bioeconomy: the European way to use our natural resources. Action plan. L.: Publications Office of the European Union, 2018. URL : https://knowledge4policy.ec.europa.eu/publication/bioeconomy-european-way-use-our-natural-resources-action-plan-2018_en

5. Kalt G., Baumann M., Lauk C. Transformation scenarios towards a low-carbon bioeconomy in Austria. Energy Strategy Reviews. 2016. Vol. 13–14. P. 125–133.

6. A sustainable bioeconomy for Europe: strengthening the connection between economy, society and the environment. Updated Bioeconomy Strategy. L. : Publications Office of the European Union, 2018. URL : https://knowledge4policy.ec.europa.eu/publication/sustainable-bioeconomy-europe-strengthening-connection-between-economy-society_en

7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_11#Text.

УДК 314.42

Рингач Н.О.
гол. наук. співробітник, Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В.Птухи НАН України

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ВТРАТ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВНАСЛІДОК РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Сьогодні перед науковцями стоїть нагальне завдання з оцінки втрат внаслідок триваючої збройної агресії Російської Федерації, серед яких людські втрати є найбільш значущими. При оцінюванні слід розподіляти безповоротні (життя та здоров'я) та ті, що можуть бути повернені / відновлені. Щодо перших, необхідно враховувати не лише безпосередні (смерті в результаті ушкоджень внаслідок воєнних дій, що класифікуються за ICD-10 Operations of war, але і опосередковані втрати життя і здоров'я українців, спричинених війною). Серед втрат здоров'я вагомим внеском стає втрата працездатності (тимчасова чи постійна) внаслідок пора-

нення, контузії, каліцтва або захворювання, що були отримані в результаті бойових дій чи пов'язані з ними.

Також є необхідність врахування низки факторів, що впливають на формування втрат.

Один із чинників — порушення функціонування системи охорони здоров'я. Станом на 21.04.2022, за даними МОЗУ, в країні ушкоджено 347 медичних закладів (з них 36 знищено) [1], частина медичних працівників була змушена евакуюватись, інші не можуть надавати необхідну медичну допомогу через обмеження воєнного часу або вимушені надавати її у небезпечних для себе і пацієнтів умовах.

При цьому обсяг і якість послуг охорони здоров'я, попри міграційне зменшення чисельності населення, не відповідає потребам населення (зростаючим через війну та в умовах триваючої пандемії COVID-19). Крім надання ургентної допомоги, через війну порушено звичне довготривале лікування (як через проблеми доступу до медичного закладу та необхідних фахівців (їх відсутності або неспроможності дістатися до них), так через істотне порушення у постачанні та отриманні життєво важливих препаратів) неінфекційних захворювань (серцево-судинних, онкологічних, ендокринологічних та інших). Все це вже обертається втратами життя і здоров'я, яких можна було б уникнути. У найближчі місяці можна прогнозувати зростання їх числа.

Потужним чинником є перебування в стані гострого та хронічного стресу, страх за власне життя та життя близьких, що негативно відбивається на фізичному та психічному здоров'ї (особливо тих, хто перебуває у зоні бойових дій, на тимчасово окупованій території та вимушених переселенців). Не меншому стресу піддаються рідні тих, хто воює, або з ким втрачено зв'язок. Також спрацьовує «рикошет» з виснаження мобілізаційних ресурсів, коли особа, досягнувши безпечного притулку, наражається на небезпечне для життя порушення здоров'я. За оперативними даними, близько 25-30% всіх пацієнтів лікарні швидкої допомоги у м. Чернівці — біженці з інших територій країни.

Війна спровокувала загострення проблеми інфекційних захворювань. Багато людей потерпають через відсутність доступу до безпечної води, їжі, ліків, теплого та взагалі притулку, та брак контролю інфекційних захворювань. Одним з таких інфекційних захворювань є туберкульоз, адже вимушене скупчення у невентильованих бомбосховищах, брак продовольчої безпеки та переповненість житла у місцях прийому біженців сприяє зараженню туберкульозом. Порушення доступу до діагностики та спе-

цифічного лікування туберкульозу також погіршує ситуацію. На думку T. Wingfield [5], це дуже небезпечно для України — території з однією з найгірших в Європі епідеміологічною ситуацією, обтяженою до того ж значною часткою (до третини) випадків з стійкою до ліків формою захворювання.

Порушення рутинного процесу вакцинації населення — ще один чинник, що може обернутися найближчим часом втратами життів від керованих інфекцій. Так, 02.04.2022 на Тернопільщині зафіксували випадок дифтерії у переселенки зі Слов'янська на Донеччині.

Попри зменшення уваги до проблеми пандемії COVID-19, актуальність її не зменшується. Поширення коронавірусу в країні посилюється як через вимушене недотримання протиепідемічних заходів й порушення епідконтролю в умовах ведення воєнних дій й порушення планової вакцинації / ревакцинації від COVID-19, так і через умисне нехтування карантинними обмеженнями і засобами індивідуального захисту на відносно безпечних територіях. За даними ЦГЗ МОЗУ на початку квітня, у порівнянні з 23.02.2022 року у зв'язку з надзвичайною ситуацією, що триває в Україні, зменшилась потужність лікарень та лабораторій (спроможність протистояти пандемії різко змінилася (щонайменше на 20% зменшення загальної кількості ліжок; ліжок, забезпечених киснем; та ліжок у відділенні реанімації одночасно з різким зменшенням числа зайнятих ліжок), зменшилась кількість виявлених/пролікованих пацієнтів та проведених тестів ПЛР в усіх регіонах [4]. За добу 20 квітня 2022 року в Україні зафіксовано 1021 новий підтверджений випадок COVID-19 (08.04 — 2217 випадків!), при цьому дані обмежені підконтрольними територіями [2]. З іншого боку, за даними волонтерських організацій, число звернень людей за кисневими концентраторами зростає. Війна примножує ймовірні негативні наслідки для COVID-19 (як безпосередні, так і віддалені). Визнано, що [3] одним із надзвичайних соціально-економічних наслідків для українського народу вторгнення Росії в Україну вже є (і прогнозується) збільшення тягаря COVID-19.

На засіданні Західноєвропейської асоціації ядерних регуляторів (WENRA) (5–6 квітня 2022 р.) визнано, що сьогодні в Україні через військову агресію з боку Росії існують масштабні ризики радіаційних аварій, втрати контролю над джерелами іонізуючого випромінювання, а також ризику ядерної катастрофи у світовому масштабі. На значній території Півдня і Сходу країни питна вода не відповідає нормам за санітарно-хімічними показниками, на окупованих спостерігається її відсутність, що є небезпечним з огляду отруєнь та епідемій.

Масштабність воєнних дій, застосування потужної зброї є фактором, що зумовлює численні поранення (як військових, так і цивільних), частина з яких призводить до інвалідності і втрати працездатності, що також має бути враховано.

Також, окрім закономірного аспекту обліку прямих втрат життів громадян України (з виокремленням частки цивільного населення), є доцільність обчислення обсягу втрачених років потенційного життя у людино-роках (Years of Potential Life Lost), тобто недожитих через смерть від ушкоджень внаслідок воєнних дій, з наступною конвертацією у економічному еквіваленті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вороги пошкодили 347 лікарень в Україні 21.04.2022. URL :https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3463962-vorogi-poskodili-347-ukrainskih-likaren.html

2. Оперативна довідка про основні показники захворюваності на COVID-19 в Україні (21.04.2022) / Центр громадського здоров'я МОЗУ. URL : https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/koronavirusna-infekciya-covid-19

3. Head M. Ukraine: disease control is a casualty of war — so a surge in COVID cases is likely March 18, 2022 URL : https://theconversation.com/ukraine-disease-control-is-a-casualty-of-war-so-a-surge-in-covid-cases-is-likely-179218

4. Ukraine covid-19 situation report April 8, 2022 URL : https://cloud.phc.org.ua/index.php/s/72wxF7jNnrBx492?path=%2F2022.04#pdfviewer

5. Wingfield T. Russia's invasion of Ukraine poses a threat to the control of drug-resistant TB in Europe and the world (March 22, 2022). URL : https://theconversation.com/russias-invasion-of-ukraine-poses-a-threat-to-the-control-of-drug-resistant-tb-in-europe-and-the-world-179126

УДК 378.014.15

Савін О.В.
вільний дослідник, консультант з маркетингу

МАРКЕТИНГ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ:ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Сучасні тенденції розвитку світової економіки призводять до подальшого формування її нової концепції — економіки знань. Новий, постіндустріальний етап розвитку світового суспільства та